

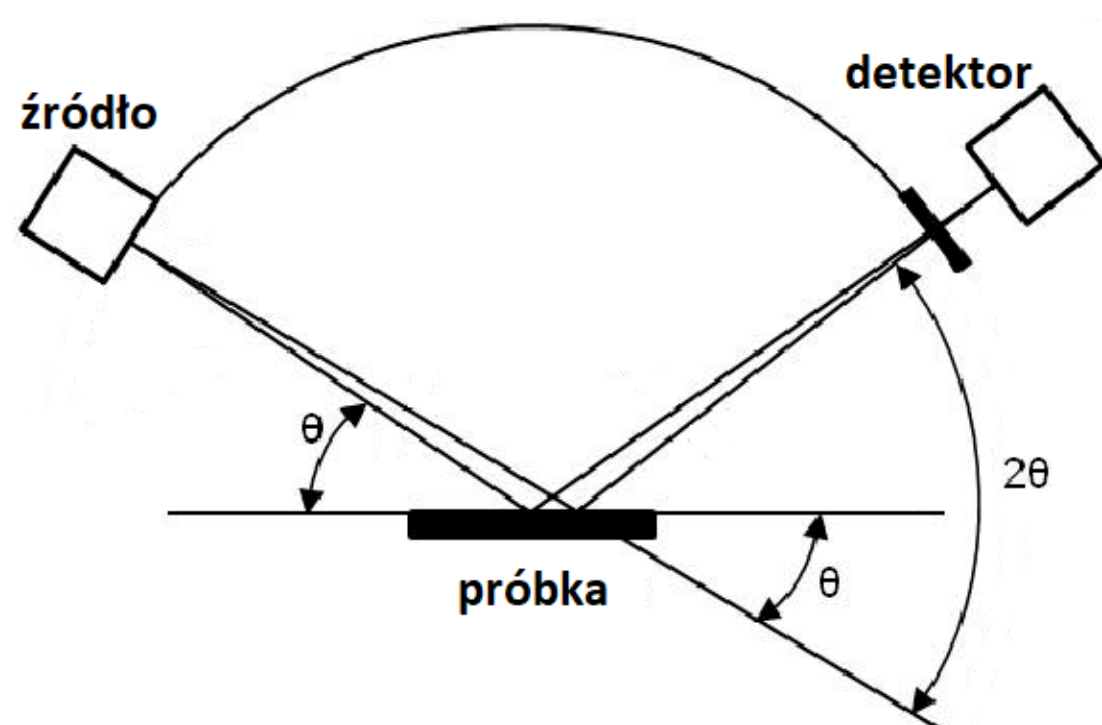
Badanie struktury krystalicznej NaCl

ABSTRAKT

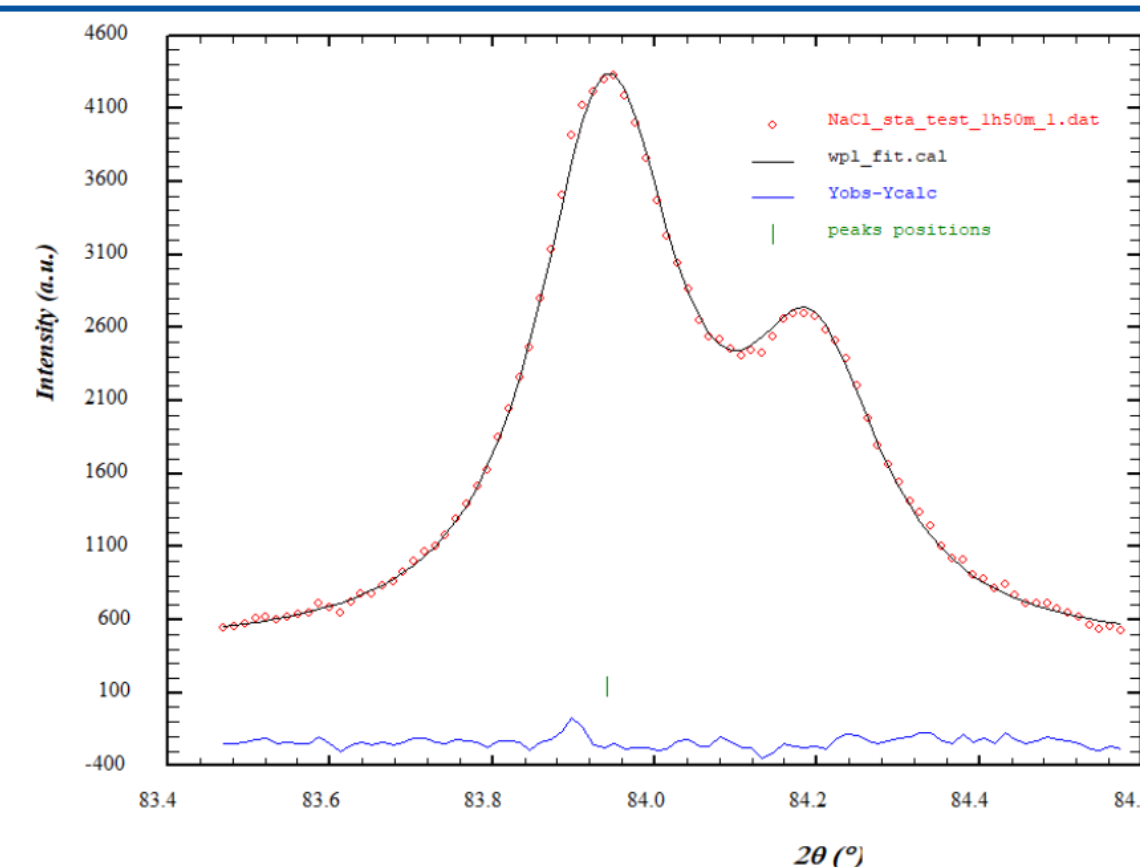
Korzystając z dyfrakcji promieni X na próbce sproszkowanego chlorku sodu, w doświadczeniu zbadano jego strukturę krystaliczną. Przy użyciu metod: wskaźnikowania graficznego oraz ekstrapolacyjnej, wyznaczono stałą sieci kryształu $a_0 = (5.6411 \pm 0.0007) \text{ \AA}$. Otrzymany wynik jest zgodny z danymi literaturowymi.

METODA PROSZKOWA

Monochromatyczna wiązka promieniowania rentgenowskiego ulega dyfrakcji na losowo zorientowanych monokryształach sproszkowanej próbki badanego materiału. Promienie odbijają się od płaszczyzn kryształu jedynie pod pewnymi kątami odbłyśku θ , co opisuje równanie Bragga $n\lambda = 2d_{hkl} \sin\theta$, gdzie n jest rzędem dyfrakcji, d_{hkl} odległością między płaszczyznami o wskaźnikach Millera (hkl) , a λ długością fali. Przy spełnieniu równania Bragga powstają możliwe do zaobserwowania refleksy dyfrakcyjne. [1]

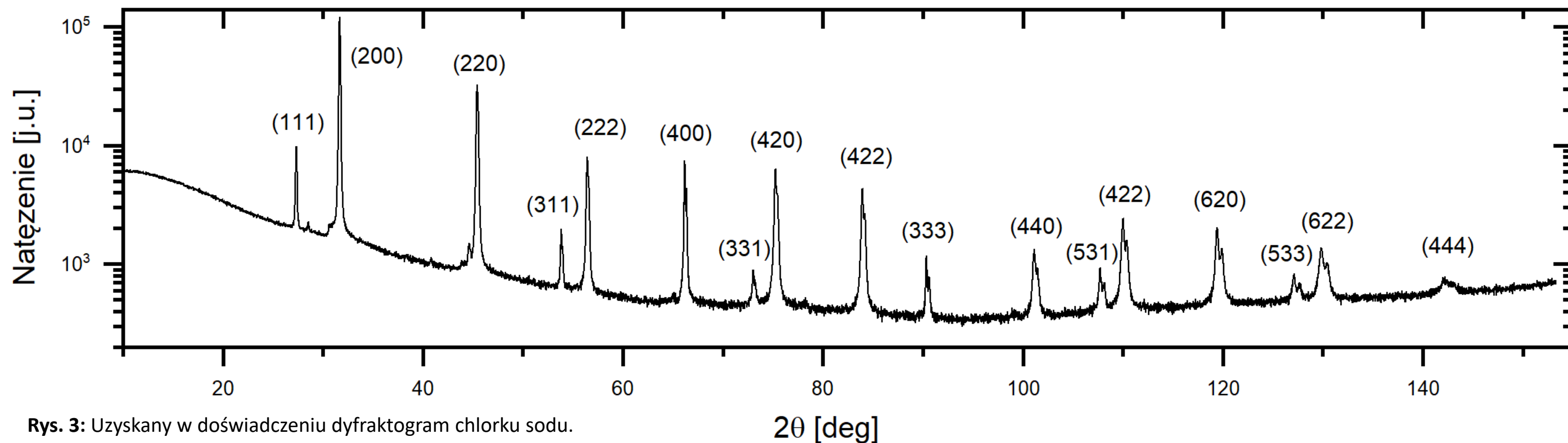
Rys. 1: Schemat dyfraktometru pracującego w geometrii Bragga-Brentano. (Rysunek wykonano na podstawie [2])

Rys. 2: Przykładowy refleks dyfrakcyjny wraz z dopasowaną funkcją. Podwójna struktura refleksu związana jest z występowaniem linii $K_{\alpha 1}$ i $K_{\alpha 2}$ w widmie charakterystycznym miedzi, z której wykonana jest anoda.

POMIAR

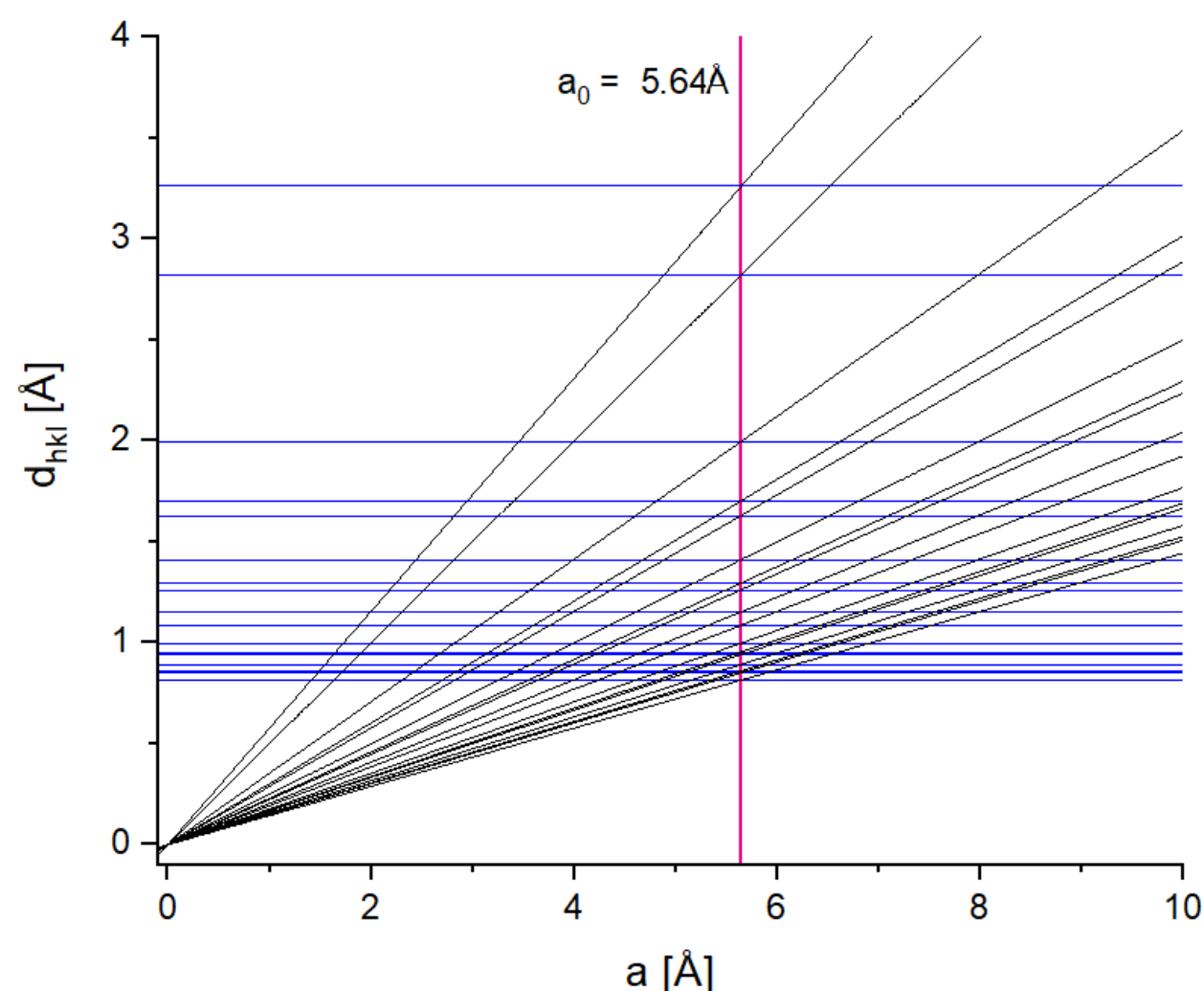
Pomiary dokonano przy użyciu dyfraktometru Empyrean pracującego w geometrii Bragga-Brentano. (Rys. 1) Detektor dyfraktometru mierzył natężenie wiązki odbitej, przy zmieniającym się kącie odbłyśku θ . Źródłem promieni X była lampa rentgenowska z anodą Cu, pracująca przy natężeniu $I=40\text{mA}$ oraz napięciu $U=40\text{kV}$. Pomiar przebiegał przy zmianie kąta 2θ w zakresie między 10° a 153.3301° z krokiem $d\theta = 0.0131303^\circ$. Rysunek 3 przedstawia uzyskany w pomiarze dyfraktogram. Do poszczególnych refleksów przyporządkowano odpowiadające im wskaźniki Millera.

Rys. 3: Uzyskany w doświadczeniu dyfraktogram chlorku sodu.

WSKAŹNIKOWANIE REFLEKSÓW

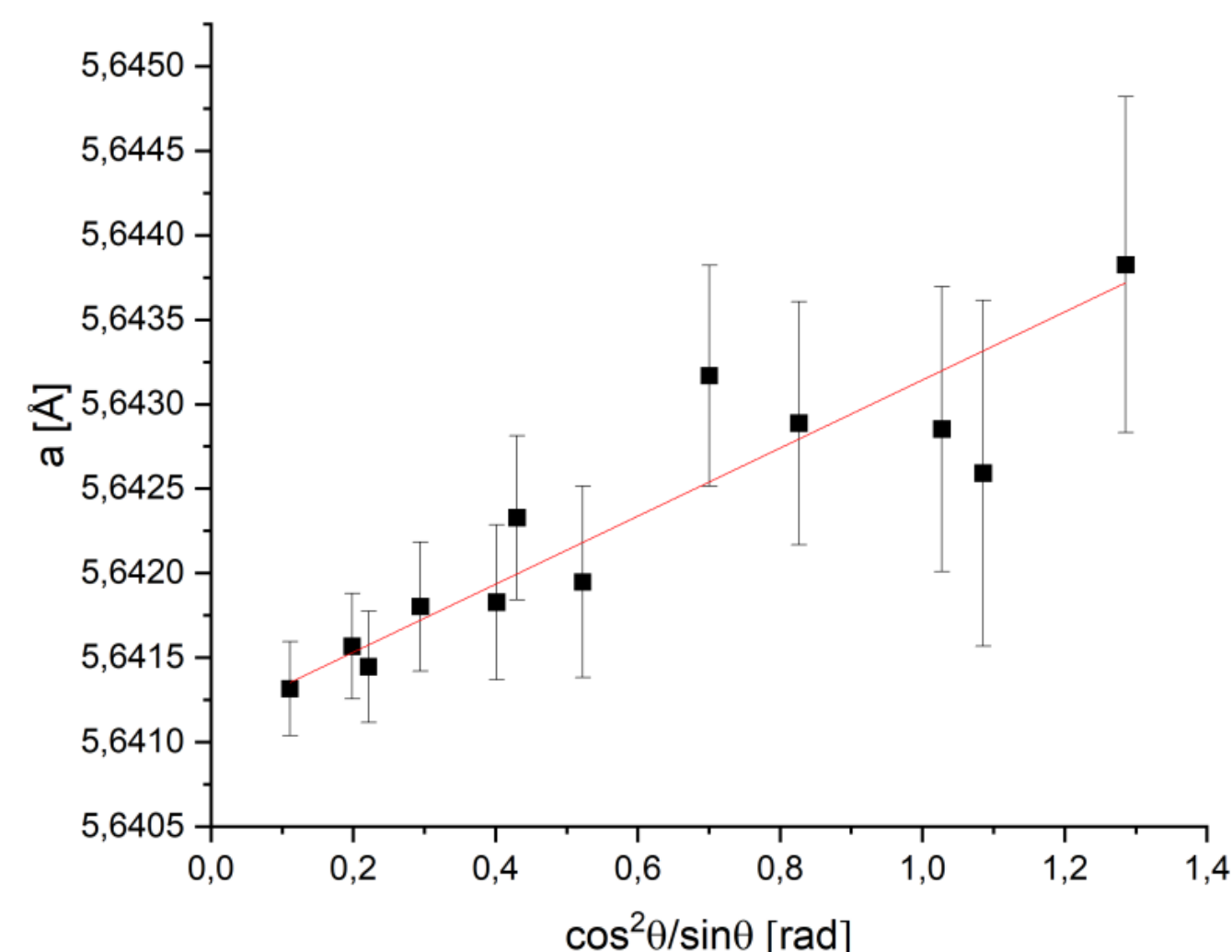
Dzięki dopasowaniu do refleksów widocznych na dyfraktogramie odpowiednich funkcji, można dokładnie określić ich położenie. (Rys. 2) Wskaźnikowanie metodą graficzną przedstawiono na rys. 4. Poziome linie to wartości d_{hkl} obliczone ze wzoru Bragga dla różnych położenia katowych refleksów. Dla układu regularnego zachodzi następująca relacja pomiędzy odległością międzypłaszczyznową, a stałą sieci: $d_{hkl} = \frac{a_0}{\sqrt{h^2+k^2+l^2}}$. Reguła wygaszeń dla sieci fcc ogranicza w powyższym wzorze dozwolone wartości wskaźników (hkl) . [1] Przez punkty przecięcia wszystkich prostych poziomych i ukośnych przechodzi pionowa linia, wskazująca przybliżoną wartość stałej sieci $a_0 \approx 5.64 \text{ \AA}$.

Rys. 4: Wykres przedstawiający metodę wskaźnikowania graficznego z zaznaczoną prostą odpowiadającą stałej sieci wynoszącej w przybliżeniu $a_0 \approx 5.64 \text{ \AA}$.

METODA EKSTRAPOLACYJNA

Metoda ekstrapolacyjna umożliwia uzyskanie dokładniejszej wartości stałej sieci. Dla kątów odbłyśku $\theta > 30^\circ$ zachodzi zależność $a(\theta) = a_0 + a_0 C \frac{\cos^2\theta}{\sin\theta}$, gdzie C to pewna stała, a a_0 jest wartością stałej sieci nieobarczoną błędami systematycznymi. [1] Na rys. 5 przedstawiono wykres zależności $a(\frac{\cos^2\theta}{\sin\theta})$ wraz z prostą dopasowaną metodą ważonej regresji liniowej. W ten sposób wyznaczono wartość stałej sieci $a_0 = (5.6411 \pm 0.0007) \text{ \AA}$. Powyższa niepewność uwzględnia zarówno statystyczny rozrzut punktów pomiarowych, jak i niepewność związaną z pomiarem pojedynczych punktów.

Rys. 5: Wykres przedstawiający zależność $a(\cos^2\theta/\sin\theta)$ wraz z prostą dopasowaną metodą ważonej regresji liniowej.

PODSUMOWANIE

Na podstawie zmierzonego metodą proszkową dyfraktogramu soli NaCl wyznaczono metodą ekstrapolacyjną wartość stałej sieci krystalicznej $a_0 = (5.6411 \pm 0.0007) \text{ \AA}$, która zgadza się w granicach niepewności z wartością literaturową $a_{\text{ref}} = (5.640 \pm 0.008) \text{ \AA}$. [3]

BIBLIOGRAFIA

- Z. Bojarski, E. Łągiewka, Materiały do ćwiczeń z rentgenowskiej analizy strukturalnej, Uniwersytet Śląski 1982, zeszyty 1 – 5
- Chlique, Christophe, Préparation et caractérisation de poudres et céramiques (oxy) sulfures pour applications en optique active et passive (2011)
- J. E. Nickels, M. A. Fineman, W. E. Wallace, Xray Diffraction Studies of Sodium Chloride-Sodium Bromide Solid Solutions, Journal of Physical Chemistry 53 (1949) 625-628